

*Л. М. Попович,
науковий співробітник відділу економіки
та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України*

ГРОМАДСЬКО-АКТИВНА ШКОЛА ЯК БАЗОВА МОДЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Нова українська школа потребує нової парадигми управління. Значна кількість проблем у діяльності сучасного навчального закладу освіти залежить від управління освітою в цілому та загальноосвітнім навчальним закладом, зокрема. Державно-громадське управління, задеклароване в багатьох нормативних документах часто є декларативним і не завжди виконується з різних причин, тому сьогодні необхідна розробка нової концепції управління українською школою, нова модель забезпечить демократизацію управління, соціальне партнерство, активну співпрацю школи, сім'ї, громади, які сприятимуть якісній освіті і розвитку кожного учасника навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати, що вітчизняні вчені значну увагу надають дослідженню проблем розвитку громадянського суспільства, державно-громадського управління освітою і новою українською школою, інформаційно-комунікаційним основам громадсько-державного управління освітою та загальноосвітнім навчальним закладом: Л. М. Гриневич, Л. М. Калініна, С. В. Королюк, В. Г. Кремень, О. М. Онаць, О. В. Пастовенський, Л. І. Паращенко та інші.

Концептуальні засади організаційно-економічних механізмів і технологій реалізації громадсько-державного управління загальноосвітнім навчальним закладом у сучасних умовах розкрито у наукових дослідженнях Л. М. Калініної, О. М. Онаць.

Формулювання цілей. Висвітлення досвіду громадсько-активної школи та перспектив упровадження моделі громадсько-активної школи як базової моделі нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Громадсько-активна школа – це навчальний заклад, метою діяльності якої є не тільки надання якісних освітніх послуг учням, але й прагнення до залучення наявних ресурсів місцевої громади, батьків та жителів територіальної громади до вирішення соціально-культурних, організаційно-виховних, управлінських проблем, які постають перед новою українською школою, громадою, країною.

В Україні узагальнено досвід роботи громадсько-активних шкіл Всеукраїнським фондом “Крок за кроком”, створено он-лайн базу громадсько-активних шкіл, модель громадсько-активної школи, де особлива

увага надається роботі з місцевою громадою, працівниками школи та мешканцями; видано посібник “Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій”, посібник зі створення та управління громадсько-активною школою; навчально-методичні посібники: “Навчання упродовж усього життя”, “Шкільна культура”, “Розвиток громади”, “Волонтерство”, “Лідерство”, “Партнерство”, “Соціальна інклюзія”, “Послуги”, “Залучення батьків” та інші.

Теоретичний аналіз наукових джерел, досвід практичної діяльності громадсько-активних шкіл дає підстави стверджувати, громадсько-активні школи мають проблеми: управління громадсько-активною школою, демократизація школи, розвиток партнерських стосунків школи і місцевої громади, розвиток волонтерства, пошуку інноваційних форм роботи з педагогічними працівниками, ресурсного забезпечення, створення освітнього інформаційного середовища та інші.

У результаті проведеного нами дослідження виявлено, що діяльність громадсько-активних шкіл позитивно впливає на розвиток активності членів громади, школа стає невід’ємною частиною демократичного суспільства, а демократичні цінності інтегруються у життя школи та місцевої громади, формуються лідерські якості учнів та педагогічних працівників, навчальні заклади стають конкурентоспроможними, а досвід роботи громадсько-активних шкіл поширюється.

Упровадження експериментальними навчальними закладами моделі громадсько-активної школи, як активної соціально-педагогічної системи, сприяє вдосконаленню управління навчальним закладом, розвитку громадянської активності всіх членів громади, можливості не тільки надавати якісні освітні послуги учням, але й розвивати громаду, залучати батьків і мешканців громади до вирішення соціальних та інших проблем. Модель громадсько-активної школи, як базова модель нової української школи, необхідна для шкіл, діяльність яких здійснюється в сучасному демократичному суспільстві.

На думку вітчизняного вченого Л. М. Калініної “...механізм управління є найбільш активною складовою частиною системи управління ЗНЗ, що забезпечує вплив на фактори, від дії яких залежать результати діяльності загальноосвітнього навчального закладу як суб’єкта керування; постановка цілі є вихідним моментом побудови або модернізації організаційного механізму управління, системи інформаційного забезпечення організаційного управління ЗНЗ, формування мотивів управлінської діяльності суб’єкта, оскільки ціль є найважливішим складником цих організаційних та інформаційних феноменів”. [2, с. 246].

Громадсько-активна школа може бути базовою моделлю нової української школи, використовуючи ідеї громадянської освіти, створюючи єдине поле громадянського виховання учнів, залучаючи всі ресурси місцевої громади, громадські організації, педагогічних працівників, учнів, батьків до шкільного життя та участі у житті громади. Досвід роботи управління вітчизняних громадсько-активних шкіл презентується на засіданнях

Всеукраїнського клубу: “Інноваційні технології управління новою школою в Україні”, які були проведені на паритетних засадах Асоціацією керівників шкіл України (АКШУ) та Інститутом педагогіки НАПН України. Проблеми громадсько-державного управління загальноосвітнім навчальним закладом, організації діяльності громадсько-активних шкіл, розвитку партнерських відносин, волонтерства були темою дискусії на засіданні.

Організаційні механізми державно-громадського управління, які реалізуються саме в громадсько-активній школі, розкрито у наукових працях О. М. Онаць, які дослідниця визначає як “організаційну структуру, що становить форму впорядкованості служб і підрозділів, забезпечує відповідність їх взаємодії; організацію управління системою освіти, ЗНЗ на практиці, яка охоплює об’єкт і суб’єкт управління та взаємовплив між ними; сукупність цілей, завдань, функцій, методів управління, організаційної структури та результати функціонування ЗНЗ; узгоджену взаємодія громади і влади у вирішенні різних питань освіти, прийнятті управлінських рішень, виконанні адміністративно-управлінських функцій, створенні прозорого соціального середовища для всіх суб’єктів, опору на громадські організації та спільноти, створення “горизонтальних” управлінських структур, делегування повноважень. Механізмом громадсько-державного управління також є створення освітніх громадських організацій, агенцій, спілок тощо” [3, с. 43].

Упровадження розробленої нами моделі громадсько-активної школи (ГАШ) у навчальних закладах Київської та Житомирської областей забезпечує управління розвитком навчального закладу, активізацію і розвиток громадянської освіти, громади через гуманізацію суспільно-економічних відносин і формування нових установок особистості як громадянина країни і “Малої Батьківщини”.

У результаті проведеного дослідження визначено, що досвід діяльності громадсько-активних шкіл вивчається, трансформується до місцевих умов та поширюється в навчальних закладах Київської та Житомирської областей. Так, у листопаді 2016 року на базі Хотівського навчально-виховного комплексу “Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів – гімназія” Києво-Святошинського району Київської області, який є експериментальним майданчиком відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України за участю Всеукраїнського фонду “Крок за кроком”, Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” було проведено Фестиваль “Розвиток громадсько-активних шкіл у контексті сучасних змін”. На засіданні розкрито особливості управління ГАШ, презентовано ініціативи, реалізовані у рамках проекту “Розвиток громад в Україні шляхом упровадження програми “Школа як осередок розвитку громади”, представлено різноманітні освітні проекти та результати діяльності шкіл, які працюють за моделями громадсько-активних шкіл.

Прикладом сучасної педагогічної технології є впровадження системного загальношкільного підходу у навчальному закладі за програмою “Класна школа”, що реалізується польською неурядовою організацією.

У громадсько-активній школі ключову роль відіграє професіонал, керівник як лідер і учитель з активною громадянською позицією. Розвиток сучасної освіти робить все більш актуальним вирішення проблеми оцінки професіоналізму керівника навчального закладу, рівня його професійної компетентності, перспектив зростання.

Проте сьогодні в умовах створення територіальних громад необхідні нові підходи до організації науково-методичної роботи та самоосвіти керівника та вчителя: створення науково-ресурсних центрів (пунктів, секторів), пошуку нових засобів роботи з учнями, шляхів розвитку школи, інноваційних форм роботи з педагогічними працівниками, створення освітнього інформаційного середовища, умов для підвищення активності педагогів, використання інноваційних форм роботи: серед таких ефективних форм роботи, які використовуються в “Класній школі” є робота в командах, коли усі відкрито говорять про свою роботу, важливим є обмін досвідом з колегами.

Професійний розвиток учителя відбувається швидше, якщо він працює у команді, де усі відкрито розповідають про свою роботу, як стверджує польська дослідниця Гражина Четвертинська. “Від команди ми повинні розраховувати на підтримку, добру пораду або доброзичливу, приятельську критику. Кожен з нас вчиться на своїх помилках і запам’ятовує правильні рішення. Шлях до кращої освіти можна скоротити, якщо збирати та аналізувати як власний досвід, так і досвід колег в учительській” [1, с. 2].

У ході дослідження було виявлено, що є різні форми науково-методичної роботи з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів, учителями, що сприяють підвищенню їхньої професійної та методичної компетентності – це насамперед, засідання творчих груп, педагогічні тренінги, вебінари, педагогічні дискусії, що дасть змогу використовувати передовий педагогічний досвід колег, напрацьовувати ефективні підходи до творчої діяльності в навчальному процесі.

Виявлено, що директори навчальних закладів Київської та Житомирської областей переконані в тому, що заклади освіти, особливо інноваційні, є осередком науки, культури, освіти в громаді. Автономію загальноосвітнього навчального закладу розуміють як отримання конституційних гарантій, реального фінансового забезпечення і можливість ним розпоряджатися і реалізувати освітні плани.

Чоповицький ЗНВК Малинського району Житомирської області (директор В. П. Перегуда) є експериментальним навчальним закладом відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України з науково-дослідної роботи, керівник Л. М. Калініна, доктор педагогічних наук, професор. Гімназія також є дослідно-експериментальним майданчиком з впровадження допрофільної та профільної освіти, кожного року передовий педагогічний досвід учителів гімназії презентувався на конкурсах “Краща сільська школа”, “Учитель року”, на Малинській районній та Житомирській обласній виставках передового педагогічного досвіду.

Науково-методична робота ЗНВК, супровід якою здійснює заступник директора з наукової роботи З. Ю. Дученко, спрямована на ефективну реалізацію основних напрямів інноваційної діяльності, зростання професійної майстерності керівника, вчителів, підвищення творчого потенціалу, забезпечення подальшого розвитку навчального закладу, зокрема шляхом вирішення науково-методичної проблеми: “Формування в учнів активної життєвої позиції та забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом впровадження сучасних освітніх технологій у навчально-виховний процес”.

Завдяки систематичній та цілеспрямованій управлінській та методичній роботі Чоповицька гімназія протягом останніх років була одним із лідерів в рейтингу загальноосвітніх закладів Малинського району Житомирської області. Високий професійний рівень керівника інноваційного навчального закладу В. П. Перегуди, педагогічних працівників, сучасне комп'ютерне забезпечення, збалансований навчальний план, участь педагогів та учнів у чисельних конкурсах, олімпіадах, проектах, комплексна програма виховної роботи сприяє розвитку творчих здібностей учнів, робить навчання цікавим і змістовним, забезпечує високий рівень знань.

Навчально-виховний процес гімназії забезпечують креативні вчителі та вихователі: Л. В. Мирутенко, Н. С. Гриневич, зарубіжної літератури Н. В. Кириченко, математики Г. І. Кузьменко, В. М. Лещенко, Л. О. Писаренко, історії В. П. Ходаківський, В. П. Перегуда, вчитель географії В. М. Ходаковський, фізики та інформатики С. М. Прокопенко та В. П. Іваненко, ЗНВК працює як активна соціально-педагогічна система. В умовах децентралізації влади та створення Чоповицької територіальної громади, із січня 2017 року навчальний заклад розпочав працювати автономно.

Висновки. Отже, на нашу думку, громадсько-активна школа, як базова модель нової української школи, може позитивно вплинути на якість управління розвитком навчального закладу, змінить партнерські відносини між педагогічними працівниками, учнями, батьками, мешканцями громади, сприятиме упровадженню інноваційних форм роботи з педагогічними працівниками, ресурсному забезпеченню, створенню освітньо-культурного інформаційно-інноваційного середовища.

Література:

1. Гражина Четвертинська. Чому в командах, чому разом? Фрагменти тексту: ПОЛЬСЬКИЙ ТРУЖЕНИК № 50 на додаток до ПОЛЬСЬКОГО ТРУЖЕНИКА №253, видання від 29/10/2002, сторінка с. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://klasnashkola.eu/wp-content/uploads/2015/07/%D0%A7%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B2-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%85-%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BC3.pdf>
2. *Калініна Л. М.* Теоретико-методичні засади інформаційного забезпечення організаційного механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом: монографія / Л. М. Калініна. – К., 2014. – 285 с.

3. *Онаць О. М.* Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління загальноосвітніми навчальними закладами: посібник / О. М. Онаць; за наук. ред. Л. М. Калініної. – К., 2015. – 109 с.
4. *Онаць О. М.* Сутність феномена управління громадсько-активною школою / О. М. Онаць // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2016. – С. 49–50.
5. *Попович Л. М.* Упровадження досвіду громадсько-активних шкіл / Л. М. Попович // Stav, problemy a perspektivy pedagogickeno studia a socialneg hrace, Vysoka skola Danubius Fakulta socialnych studii, Sladkovicovo, Slovenska republika. – 2016. – С. 232–235.